GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 011231
שם התלמיד/ה: _____

עברית: לשון

שאלון מותאם

הוראות לנבחן

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי ההנחיות.

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק א — שם המספר — 20 נקודות

פרק ב — תחביר / פרק ג — מערכת הצורות — יש לבחור באחד הפרקים — 80 נקודות

סך הכול — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר לנבחן (עמ' 10-11).

ד. הוראות מיוחדות: 1. יש לקרוא את הטקסטים שבעמודים 4-9 ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות. 2. הקפד על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

שים לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה לשימושך. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

קרא את שלושת המאמרים שלפניך. השאלות בפרקי הלשון הן בזיקה למאמרים.

הנחיות מיוחדות למועד זה: בפרק ב (תחביר) ובפרק ג (מערכת הצורות) חמש שאלות בכל פרק, לכל שאלה — 24 נקודות. "תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 80 נקודות."

בהצלחה!

השאלות

פרק א: חובה — שם המספר (20 נקודות)

ענה על שאלה 1.

1. (20 נקודות)

במשפטים שלפניך **הקף** את הצורה הנכונה של כל שם מספר מבין האפשרויות המודגשות.

- בשנת אלפיים **ושנים עשר / שתים עשרה** הכריזה ממשלת ישראל כי בכל שנה, בכ"א בטבת, יום הולדתו של אליעזר בן־יהודה, יצוין יום הלשון העברית. השנה צוין יום הולדתו ה**מאה שישים ושלוש / מאה שישים ושלושה** של בן־יהודה ב**חמישה / חמישי** בינואר.
- אחד המפעלים החשובים של אליעזר בן־יהודה היה כתיבת מילון ללשון העברית, אולם הוא הספיק לפני מותו לערוך רק את **שבע / שבעת** הכרכים הראשונים של המילון.
- מספר הכרכים במילון בן יהודה גדול כמעט פי **שלושה / שלוש** ממספר הכרכים במילון אבן־שושן (2003).
- אחת השאלות הנפוצות ביותר המופנות אל האקדמיה ללשון העברית היא "כמה מילים יש בעברית?", והתשובה על כך היא שיש בעברית בערך **ארבעים וחמש אלף / ארבעים וחמישה אלף** מילים.
- בגיליון מספר שישים **ושש / שישה** של "אֲקַדֵּם", ידיעון האקדמיה ללשון העברית, התפרסמו החלופות העבריות ל**ארבעת / ארבע** המילים האלה: אַפְּטֶר, גיימר, פייק ניוז, פּוֹדְקַאסְט. החלופות הן: חֶפְשׁוֹן, מִשְׁחָקָן, חַדְשׁוֹת כָּזָב, הֶסְכֵּת.
- בסקר שנערך לכבוד יום הלשון העברית נמצא כי 72 אחוזים מן הישראלים מדברים עברית ברמה טובה מאוד ו**שלושה עשר / שלוש עשרה** אחוזים מן הישראלים מדברים עברית ברמה טובה.
- שם השפה, "עברית", נגזר מן המילה "עברי" המוזכרת **שלושים וארבע / שלושים וארבעה** פעמים בתנ"ך.

פרק ב: תחביר (80 נקודות)

לפניך שני פרקים: פרק ב — תחביר ופרק ג — מערכת הצורות.

בחר ב**פרק שלמדת:** פרק ב — תחביר או פרק ג — מערכת הצורות.

בפרק שבחרת ענה על השאלות לפי ההוראות.

ציין את שם הפרק שבחרת: _____

בפרק זה חמש שאלות 6-2. לכל שאלה — 24 נקודות. תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 80 נקודות.

שים לב: תוכל להיעזר בדף העזר לנבחן (עמ' 11-10).

2. (24 נקודות)

לפניך שלושה משפטים.

(1) **מפאת הסתמיות של לשון הזכר כל מצוות התנ"ך מנוסחות בלשון זו.** _____

(2) **הדרישה שהאקדמיה תפעל לשוויון מגדרי בעברית נובעת מן ההנחה ששוויון מגדרי בשפה ישפיע על מעמדן של הנשים בחברה.** _____

(3) **במסמך מטעם משרד החינוך הוצעו שלוש דרכים, והדרך הראשונה היא שימוש בלשון רבים.** _____

א. ציין ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.

ב.
- אם המשפט מורכב — תחם את הפסוקית/הפסוקיות שבו, וציין מעל כל פסוקית שתחמת את התפקיד התחבירי שלה.
- אם המשפט הוא משפט איחוי — תחם את איבריו.

ג. ציין את התפקיד התחבירי של המילה והצירופים המסומנים בקו במשפטים.

במשפט (1): **בלשון** _____

במשפט (2): **על מעמדן** _____

במשפט (3) **בלשון רבים** _____

3. (24 נקודות)

לפניך שלושה משפטים.

(1) **מטעמי פמיניזם לשוני החלו הדוברים להדגיש את עניין המגדר בשימושי הלשון השונים.**

(2) **בתהליך מהיר למדי הולכת ואובדת הרגשת הסתמיות בצורות הרבים.**

(3) **אחת הדרכים לקידום שוויון מגדרי היא שימוש בשפה שוויונית.**

א.
- ציין את מספר המשפט שהנשוא בו יוצא דופן מבחינת הסוג. _____
- מהו סוג הנשוא היוצא דופן? _____

ב. לפניך משפט, ובו חלקים כוללים.

הפנייה לנשים בלשון זכר צורמת, מקוממת ומעוררת הרגשה של זלזול ושל הדרה.

מתח קו מתחת לכל חלק כולל במשפט, וציין מעל לכל חלק כולל את התפקיד התחבירי שלו במשפט.

ג. לפניך משפט.

המתנגדים לפנייה בגוף שני רבים, שפונָה לגברים ולנשים יחד, טוענים שפנייה כזאת אינה אישית מספיק, אבל בעיני רבים היא עדיפה על פני הפנייה בגוף שני יחיד, שמדירה חצי מהאוכלוסייה.

כתוב על פי משפט זה שלושה משפטים פשוטים — בכל אחד מהם הנושא התחבירי של המשפט יהיה: **הפנייה בגוף שני רבים**. השמט מידע על פי הצורך.

(1) _____

(2) _____

(3) _____

4. (24 נקודות)

א. לפניך שני משפטים מורכבים, ובהם המילה **אם** מוגדלת.

(1) **נשים נאלצות לתהות אם הפנייה מיועדת גם להן.**

(2) **הציונים של נשים במבחנים במתמטיקה יהיו גבוהים יותר אם ההוראות במבחן ינוסחו בלשון רבים.**

- בכל אחד מן המשפטים תחם את הפסוקית הפותחת במילה **אם**, וציין מעל לכל פסוקית שתחמת את התפקיד התחבירי שלה במשפט.
- המר את **משפט (2)** במשפט מורכב בעל פסוקית תכלית.

ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מילה מסומנת בקו.

(1) **נוסח הפנייה חשוב כמובן לא רק מבחינה סמלית, אלא גם מבחינה מעשית.**

(2) **מובן שנוסח הפנייה חשוב לא רק מבחינה סמלית, אלא גם מבחינה מעשית.**

- מבין שתי המילים המסומנות בקו הקף את המילה שהתפקיד התחבירי שלה במשפט הוא הסגר.
- הסבר את תפקידו של ההסגר בַּמשפט.

ג. לפניך משפט.

התמרורים המנוסחים בלשון זכר פונים גם לנשים.

המר את המשפט במשפט מורכב בעל פסוקית ויתור.

5. (24 נקודות)

לפניך שלושה משפטים, ובכל אחד מהם יש תמורה.

(1) **לפי האקדמיה ללשון העברית, המוסד העליון למדע הלשון העברית, צורת הזכר יפה גם לנקבה.**

(2) **הארגונים הבין־לאומיים — האו"ם והפרלמנט האירופי — פועלים לקידום שימוש בשפה שוויונית.**

(3) **האפליה הנחקרת ביותר בשנים האחרונות היא האפליה המגדרית, בייחוד האפליה המגדרית בתחום התעסוקה.**

א. מתח קו מתחת לכל תמורה בכל אחד מן המשפטים.

ב. השלם את הטבלה שלפניך: כתוב את המילה/המילים שהתמורה ממירה בכל אחד מן המשפטים, וציין את התפקיד התחבירי שלהן.

המשפט	המילה / המילים שהתמורה ממירה	התפקיד התחבירי של המילה/המילים שהתמורה ממירה
משפט (1)		
משפט (2)		
משפט (3)		

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ג. באיזה מן המשפטים **(1)-(3)** התמורה היא תמורה מצמצמת? הסבר את קביעתך.

ד. על פי **משפט (1)**, נסח משפט שמני מן התמורה ומן המילה/המילים שהיא ממירה.

6. (24 נקודות)

א. לפניך שני משפטים.

(1) **חוק שוויון ההזדמנויות מכיר בהשפעה של השפה על המציאות, ולכן הוא מחייב ניסוח שוויוני של מודעות דרושים/דרושות.** _____

(2) **כל האמצעים הלשוניים כשרים גם אם הם מצעידים את העברית בדרך אחרת.** _____

- ציין ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.
- אם המשפט מורכב — תחם את הפסוקית/הפסוקיות שבו, וציין מעל כל פסוקית שתחמת את התפקיד התחבירי שלה.
- אם המשפט הוא משפט איחוי — תחם את איבריו.
- ציין את הקשר הלוגי בכל אחד מן המשפטים.

במשפט (1): _____ **במשפט (2):** _____

- העתק מכל משפט את מילת/מילות הקישור המציינות את הקשר הלוגי.

במשפט (1): _____

במשפט (2): _____

ב. לפניך שני משפטים, ובהם צורות בינוני מסומנות בקו.

(1) **גם חולים וגם חולות מאושפזים בבתי חולים.**

(2) **צורת הכתיבה "שמור/שמרי" פסולה משום שהיא גורמת לכתיבה מעורפלת ומבלבלת.**

ציין מעל כל צורת בינוני המסומנת בקו במשפטים את חלק הדיבור שלה. (לא את התפקיד התחבירי.)

פרק ג: מערכת הצורות (80 נקודות)

בפרק זה חמש שאלות 7-11. לכל שאלה — 24 נקודות. תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 80 נקודות.

שים לב: תוכל להיעזר בדף העזר לנבחן (עמ' 10-11).

---

7. (24 נקודות)

לפניך שבעה משפטים, ובכל משפט יש פועל מודגש ובסוגריים אותו הפועל מנוקד.
ציין בטבלה את השורש ואת הבניין של כל אחד מן הפעלים המודגשים.

הפועל	השורש	הבניין
האי־התאמה בין צורת הפנייה ובין המגדר שלנו **מעוררת** (מְעוֹרֶרֶת) הרגשה של זלזול.		
כללים הגורמים להדרת אנשים, דינם **להשתנות** (לְהִשְׁתַּנּוֹת).		
ההוראה **כתובה** (כְּתוּבָה) בלשון רבים.		
אל **תוציא** (תּוֹצִיא) את הראש ואת הידיים מבעד לחלון.		
מי שאינם **מעוניינים** (מְעֻנְיָנִים) לסמן את המגדר שלהם מבקשים פתרון לשוני.		
מה **נשיב** (נָשִׁיב) לאלה שדורשים פתרון לשוני?		
נושא הפנייה המגדרית **נדון** (נָדוֹן) בעת האחרונה באקדמיה ללשון העברית.		

8. (24 נקודות)

א. לפניך משפטים, ובהם ארבעה פעלים מודגשים.

- בכינוס בנושא פנייה שוויונית **התווכחו** (הִתְוַכְּחוּ) המשתתפים בנוגע למידת ההשפעה שיש לשפה שוויונית על מעמד הנשים בחברה.
- יש הטוענים כי עדיין לא **הוכחה** (הוּכְחָה) ההשפעה של השפה על מעמד הנשים בחברה.
- מחקרים **הוכיחו** (הוֹכִיחוּ) כי לפנייה השוויונית יש השפעה על הישגיהן של נשים.
- לאחר קריאת מחקרים בנושא **נוכחתי** (נוֹכַחְתִּי) לדעת שפנייה שוויונית עשויה להביא לשיפור הישגיהן של הנשים.

(1) ציין את השורש המשותף לארבעת הפעלים המודגשים. _____
(2) ציין מעל לכל פועל את הבניין שלו.
(3) **הקף** את צורת העתיד בגוף נוכחת של כל אחד מן הפעלים המודגשים שלפניך.

- **הִתְוַכְּחוּ** — הִתְוַכַּחְתְּ, תּוֹכִיחִי, תִּתְוַכְּחִי
- **הוֹכִיחוּ** — תּוֹכִיחִי, מוּכַחַת, תּוּכַח
- **נוֹכַחְתִּי** — הִוָּכְחִי, תִּוָּכְחִי, נוֹכַחְתְּ

ב. בטבלה שלפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם פועל מודגש. השלם בטבלה את השורש, את הבניין ואת שם הפועל של כל אחד מן הפעלים המודגשים.

הפעלים	השורש	הבניין	שם הפועל
שפות מתפתחות לפי חוקיות שיִרְשׁוּ הדוברים שלהן מהוריהם.			
יש קבוצות שלא יַרְשׁוּ פנייה לקהל מעורב בלשון זכר.			

9. (24 נקודות)

לפניך קטע, ובו מילים מודגשות.

בלשון העברית אין **כינוי** (כִּנּוּי) גוף נטול מין דקדוקי, וכל **מצוות** (מִצְוֹת) התנ"ך מנוסחות בלשון זכר. על פי **המצוי** (מָצוּי) בלשון המקרא, יש צורות רבים לזכר ולנקבה.

ה**פנייה** (פְּנָיָה) בלשון רבים ב**הוראה** (הוֹרָאָה) המיועדת לנשים ולגברים וכן בטפסים שנשים וגברים נדרשים **למלא** (לְמַלֵּא) מקהה את תחושת ה**אפליה** (אַפְלָיָה).

א. בטבלה שלפניך מיין את המילים המודגשות בקטע לפי הגזרה.

גזרת נחי ל"א	גזרת נחי ל"י/ה

ב. מבין המילים המודגשות בקטע, העתק שלוש מילים הנוטות במשקלי שמות הפעולה וציין את הבניין של כל אחת מהן.

המילה: _____ הבניין: _____

המילה: _____ הבניין: _____

המילה: _____ הבניין: _____

10. (24 נקודות)

א. לפניך קטע שחסרים בו **פעלים**. השלם בכל מקום ריק את הפועל המתאים על פי השורש שבסוגריים. אין צורך לנקד.

מאחר שאני אישה, לא פעם אני _____ (ב-ו-כ), משועשעת ו _____ (ב-ל-ב-ל),

כאשר אני _____ (ק-ר-א) טקסטים ה _____ (פ-נ-י/ה) לגברים ולנשים

כאחד, אך _____ (ר-א-י/ה) כאילו הם מכוונים לגברים בלבד.

אני בעצמי _____ (ל-ב-ט) לא מעט כיצד לנסח טקסטים ש _____ (כ-ל-ל)

בהם פנייה גם לנשים וגם לגברים.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ב. לפניך קטע שחסרים בו **שמות**. השלם בכל מקום ריק את השם המתאים על פי השורש שבסוגריים. אין צורך לנקד.

_____ (ח-ק-ר) חדש שנערך בשיתוף עם אוניברסיטת תל אביב בדק את
ה _____ (ש-פ-ע) של לשון הפנייה על הישגים של נשים וגברים. החוקרות מצאו כי
הפנייה בלשון זכר במבחן במתמטיקה פגעה ב _____ (א-מ-ץ) שהשקיעו הנשים
במבחן וב _____ (צ-ל-ח) שלהן בו לעומת הפנייה בלשון נקבה.
גם אצל גברים היו _____ (י/ו-צ-א) דומות: כשהפנייה אליהם הייתה בלשון
נקבה הם הצליחו פחות מכשהפנייה אליהם הייתה בלשון זכר, אך אצל הגברים
ה _____ (ב-ד-ל) בין ההישגים היו קטנים.
ניסוח ה _____ (נ-ח-י/ה) במבחן בלשון רבים הוביל להישגים הטובים ביותר
בעבור נשים ולא פגע בהישגי הגברים. ממצאים אלה מלמדים כי לשפה יש חשיבות רבה
ב _____ (מ-ש-ך) הנצחתו של האי־שוויון המגדרי.

11. (24 נקודות)

א. לפניך משפט ובו שתי מילים מודגשות.

בניסוח **משימה** (מְשִׂימָה) לתלמידים השימוש בלשון רבים מקהה את **תחושת** (תְּחוּשַׁת) האפליה.

(1) מבין המילים שלפניך **הקף** את המילה שמשקלה זהה למשקל של המילה **משימה**.

מדינה, מרידה, מעילה, מדידה

(2) מבין המילים שלפניך **הקף** את המילה שמשקלה שונה מן המשקל של המילה **תחושה**.

תלונָה, תפוסָה, תפוצָה, תפוקָה

ב. לפניך רשימת מילים בצורת נקבה.

עוֹרֶכֶת דין, **סַפָּרִית**, **אַלוּפָה**, **שַׁדְרָנִית**

(1) ציין מעל כל מילה את המשקל של צורת הזכר שלה.

(2) על פי רשימת המילים, ציין שלושה צורני נקבה שונים. _____ _____ _____

(3) האם דרך התצורה של המילה **פְּסַנְתְּרָן** זהה לדרך התצורה של צורות הזכר במילים שברשימה? נמק את תשובתך. _____

ג. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם יש מילה מודגשת.

- כדי שלא אחטא בלְשׁוֹנִי אני חייב לברר את העובדות.
- הדיון בשאלת העברית המגדרית אינו רק דיון לְשׁוֹנִי.

(1) **הקף** את המילה שהצורן הסופי בה הוא צורן גזירה.

(2) ציין את משמעות הצורן הסופי במילה שהקפת. _____

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

נספח 1 – מאמרים

מאמר 1

מורים/ות יקרים/ות

יהודה איזנברג

א בלשון העברית לכל חֵפֶץ, אדם או בעל חיים יש מין דקדוקי — או זכר או נקבה או שניהם, ואין כינוי גוף נטול מין דקדוקי, כמו it באנגלית. ומה עושים כשיש צורך לפנות לקבוצה שבה גם זכרים וגם נקבות? הלשון העברית פתרה את הבעיה הזאת פתרון טכני — משתמשים בצורת הזכר. צורת הזכר היא הצורה הלא־מסומנת[1], הצורה הבסיסית והיסודית.

ב מְסיבה זו כל מצוות התנ"ך מנוסחות בלשון זכר, והן מכוונות לזכר ולנקבה גם יחד. כך למשל, הציווי "כבד את אביך ואת אִמך" אינו פונה רק לזכרים, אלא לכול. גם העברית המודרנית הלכה בדרך זו, וצורת הזכר בה מתייחסת הן לזכר הן לנקבה. כך למשל, הפנייה "אל תוציא ראש וידיים מבעד לחלון" היא פנייה לנשים ולגברים.

ג התנועה הפמיניסטית[2] החליטה לקדש מלחמה נגד השימוש בצורת הזכר כלשון פנייה לכול, אף על פי שצורה זו מתייחסת לשני המינים בשל היותה הצורה הלא־מסומנת.

ד משרד החינוך מציע למורים סדרה של פתרונות ניסוח כדי שהפנייה לתלמידים תהיה שוויונית לזכר ולנקבה. במסמך מטעם משרד החינוך הוצעו שלוש דרכים אפשריות לניסוח פנייה מכלילה יותר לתלמידים, והדרך הראשונה, שלדברי משרד החינוך היא גם הטובה ביותר, היא שימוש בלשון רבים. מומלץ להשתמש בלשון רבים בשאלות ובמשימות לתלמידים. לפי משרד החינוך, "אף על פי שגם בלשון רבים יש הבחנה דקדוקית בין זכר לנקבה, יש הסכמה שהשימוש בלשון רבים מַקְהֶה את תחושת האפליה לעומת השימוש בלשון יחיד בצורת זכר". אך מה יקרה אם מורה ישאל (תשאל) במבחן שאלה כזו: "סכמו את המאמר", ושני תלמידים יסכמו את המאמר יחד? האם יוכל המורה לפסול את עבודת התלמידים משום שהם כתבו אותה יחד?

ה האפשרות השנייה שהציע משרד החינוך היא לנקוט ככל האפשר פעלים בגוף ראשון ביחיד וברבים (שמרתי, שמרנו), ובגוף שלישי ברבים בעבר ובעתיד (שמרו, ישמרו) — שכן צורות אלה שוות לזכר ולנקבה. לדוגמה: "למדנו (ולא למדתם או למדתן) את המושג דימוי, נעבור עתה לדיון במושג מטפורה". אך איזו שפה דלה תישאר לנו אם הכותב ייאלץ להימנע משימוש בצורות שיש בהן הבחנה בין זכר לנקבה?

ו הצעה שלישית היא לנקוט את שתי דרכי הפנייה — זכר ונקבה — גם יחד, לדוגמה: "שמור/שמרי". צורה זו מסרבלת את הכתיבה, נוגדת את רוח הלשון העברית, והיא פסולה משום שהיא גורמת לכתיבה מעורפלת ומבלבלת. האומנם אפשר לכתוב: "תלמידים/ות חייבים/ות להגיש את עבודותיהם/ן עד מחר, ואם לא, יופחת להם/ן ציון"?

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ז ואולי נציע למשרד החינוך ולתנועה הפמיניסטית גם יחד שלא להתחיל את המלחמה בפנייה לתלמידים בספרי הלימוד. התנ"ך כתוב בלשון זכר. מדוע לא תתקנו אותו קודם? ואחריו אולי גם את ספר החוקים של מדינת ישראל, הכתוב בלשון זכר? הרי מה שטוב לספר החוקים של מדינת ישראל טוב גם לספרי הלימוד. כאשר יש צורך לכתוב כתיבה בהירה וממצה, אין מנוס מלכתוב בצורה העתיקה והמובנת: צורת הזכר, שהיא הצורה הלא־מסומנת.

(1) הצורה הלא־מסומנת — צורת היסוד, הצורה הניטרלית של המילה. למשל, צורת הזכר היא הבלתי מסומנת (שָׁמַר, כָּתַב), ואילו צורת הנקבה היא המסומנת (שָׁמְרָה, כָּתְבָה).

(2) התנועה הפמיניסטית — תנועה הדוגלת במתן שוויון זכויות לנשים.

מעובד על פי איזנברג, י'. מורים/רות יקרים/רות. מכללת הרצוג דעת — לימודי יהדות ורוח. אוחזר מ־ daat.ac.il.

מאמר 2

למה חשוב לכתוב לכולן?

דפנה איזנרייך

א בשפה העברית יש לפעלים ולכינויי גוף מין דקדוקי. כך גם לשמות עצם, גם אם הם מציינים חפצים או מושגים נטולי מין או מִגְדָּר[1] מעצם טבעם, ואין בעברית הטיית גוף ניטרלית כמו it או you באנגלית.

ב לפי הכללים שקובעת האקדמיה ללשון העברית, הגוף הרשמי בישראל המוסמך להחליט החלטות בנוגע לשפה העברית, "צורת הזכר בעברית משמשת לא רק לזכר. היא גם הצורה שאנחנו נוקטים כשאין לנו צורך להבחין במין — כלומר היא גם הצורה הסתמית, הניטרלית, הפונה גם לזכר וגם לנקבה. על כן צורת הזכר יפה גם לנקבות, מה שאין כן צורת הנקבה: זו מציינת רק נקבה ומוציאה את הזכר".

ג אבל "זכר סתמי" אינו סתמי כלל. הוא גורם להדרה של נשים, נערות וילדות מן השפה, וכך תורם גם להדרתן מן החברה. כל פנייה "סתמית" בלשון זכר מאלצת נשים לתהות — האם הפנייה הזאת מיועדת גם לנו? האי־התאמה בין צורת הפנייה ובין המגדר שלנו צורמת, מקוממת ומעוררת הרגשה של זלזול והדרה, ולבסוף גם פוגעת במסר ובחוויה הרגשית שהמועניים מבקשים ליצור.

ד יתרה מכך, הכלל הזה מוביל למצבים מגוחכים. למשל, כשנשים רוצות לתאר פעולות או מצבים פיזיולוגיים הקשורים לגוף שלהן, הן אומרות משפטים כמו "איך מיניקים?" (במקום "איך מיניקות?") או "כשאתה יולד..." (במקום "כשאת יולדת").

ה לצערנו, למצב הזה יש השלכות נוספות. מחקרים מהארץ ומהעולם מעידים כי אופן הפנייה משפיע על החיים של נמענות ונמענים: הוא יוצר הבדלים מגדריים בהתנהגות, בתפיסת העצמי ובמעשים. במחקר השוואתי שבחן אם יש קשר בין השפה ובין מידת האי־שוויון המגדרי בחברה, נמצא כי במדינות שבהן השפה היא בעלת מין דקדוקי (כמו עברית), יש פחות שוויון בין נשים לגברים, בייחוד בתחום הכלכלה.

ו מחקר שנערך בישראל בחן את השפעת נוסח הפנייה על הביצועים במבחנים במתמטיקה ובהבנת הנקרא. החוקרות מצאו כי במבחנים שנוסחו בלשון נקבה היו הישגיהן של הנשים גבוהים יותר בהשוואה להישגיהן במבחנים שנוסחו בלשון זכר.

ז מחקרים אלה מעידים כי נוסח הפנייה חשוב לא רק מבחינה סמלית, אלא יש לו גם השפעה על הישגים, עמדות, תפיסות ומעשים. מכיוון שכך, ההדרה הלשונית מהווה מחסום של ממש בדרך לשוויון מגדרי.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ח ברחבי העולם כבר מכירים בהשלכות של האפליה בשפה על החברה ונוקטים צעדים של ממש כדי לצמצמה. ארגונים בין־לאומיים, כמו האו"ם והפרלמנט האירופי, פועלים כדי לקדם שימוש בשפה שוויונית. בשוודיה הוכנס לשפה באופן רשמי כינוי גוף ניטרלי מלבד כינויי הגוף הוא והיא, ובמדינות דוברות ספרדית יש שימוש גובר בסיומת ניטרלית במקום בסיומות לזכר ולנקבה.

ט בישראל, כאמור, העמדה הרשמית של האקדמיה ללשון העברית היא שלפי "דרכה של העברית", צורת הזכר טובה לנשים, אך לא להפך, ולכן אפשר להסתפק בצורת הזכר גם בפנייה לקהל מעורב. עם זאת, חוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, למשל, מכיר בהשפעה של השפה על המציאות, ולכן מחייב ניסוח שוויוני של מודעות דרושים/דרושות.

י אני עצמי מאמינה שכללים המדירים א.נשים[2] הם כללים לא טובים, ולכן דינם להשתנות. השפה משקפת את פני החברה ומכוננת אותם, ולכן זה אך טבעי שככל שיש יותר שוויון לנשים בפועל הוא יתבטא גם בשפה. יתרה מכך, בשביל מי שרוצות ורוצים לכונן חברה שוויונית ומכלילה, כל האמצעים הלשוניים כשרים, גם אם הם מצעידים את העברית בדרך אחרת מזו שהאקדמיה ללשון רואה בה את "דרכה של העברית". לכן באופן טבעי נוצרות בעברית, ובייחוד בלשון הכתובה, שלל דרכי הבעה לגישור על הפער שהשאירה האקדמיה ללשון בין החלטותיה ובין המציאות.

(1) מִגְדָּר — המין, זכר או נקבה, בעיקר מנקודת מבט חברתית ותרבותית.

(2) א.נשים — צורת כתיבה בלתי תקנית, שנועדה לשקף התייחסות מכלילה רב־מגדרית.

מעובד על פי איזנרייך, ד' (מאי 2020). לכתוב לכולם — המדריך לכתיבה שוויונית וניטרלית־מגדרית. **דברו אלינו**. אוחזר מ־dabrueleynu.org.

מאמר 3

השוויון המגדרי, הלשון העברית והאקדמיה

רונית גדיש

א אל האקדמיה ללשון העברית מגיעות פניות בעניין השוויון המגדרי[1] זה כמה עשורים. הדרישה היא שהאקדמיה תפעל לשוויון מגדרי של העברית מתוך ההנחה שכאשר יהיה שוויון מגדרי בשפה, תחול התקדמות במקומן של הנשים בחברה, הנחה שספק אם מישהו יכול להוכיח אותה.

ב מה לעשות ובשפה שלנו (כמו בשפות רבות אחרות) המין הדקדוקי קיים בכול: לכל שם עצם יש מין דקדוקי (אדמה, אוויר), ובכל מערכות הנטייה יש צורות בעלות מין דקדוקי — פעלים, שמות תואר, כינויי שייכות ועוד.

ג אילו יכולנו לתכנן את השפה כמו שמתכננים בניין, בוודאי היינו מוותרים על המין הדקדוקי של שם המספר ושל שמות עצם שאין להם מין ביולוגי. אבל העברית, כמו כל הלשונות הטבעיות בעולם, מתפתחת מתוך שלבים מוקדמים שלה, לפי חוקיות פנימית שירשו הדוברים מהוריהם.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-www.guyai.co.il · GuyAI

ד כאמור, יש מין דקדוקי בעברית, ומצד שני יש צורך חיוני בלשון סתמית הפונה לכולם. בעברית (כמו בשפות אחרות) הלשון הסתמית היא לשון זכר, החל בציווי "כבד את אביך ואת אִמך" במקרא וכלה בתמרורים "עצור" ו"האט" בימינו, המנוסחים בלשון זכר ופונים גם לנקבה. כך גם בלשון רבים: ילדות וילדים לומדים בגן **ילדים** (ולא בגן ילדים וילדות) וחולים וחולות מתאשפזים בבתי **חולים** (ולא בבתי חולים וחולות). מי שמבקש להכפיל את הצורות יתעייף עד מהרה, ומי שמבקשת לפנות פעם בלשון נקבה ופעם בלשון זכר לא תחזיק מעמד לאורך זמן, ומכל מקום אי אפשר לכפות פתרון כזה על הציבור.

ה אם יש כיוון של פתרון, הרי הוא שימוש בצורת הרבים לשני המינים. צורות כמו "כתבו", "יכתבו", יפות גם לזכרים וגם לנקבות. אומנם במקרא יש צורות רבים לנקבה, למשל "תכתובנה" ו"כתובנה", אולם בלשון חז"ל נעלמו הצורות האלה, ושימשו רק הצורות הזכריות "יכתבו", "תכתבו" ו"כְּתבו". אם כן ניסוח כמו "הדלתות ייסגרו" (במקום "הדלתות תיסגרנה") תקני לחלוטין בימינו.

ו אבל מטעמי פמיניזם לשוני החלו יותר ויותר להדגיש את עניין המגדר בשימושי הלשון השונים. אף התפתחו דרכים חדשות לסימון המגדר הכפול, כגון "כותבות/ים", "הסן", "א.נשים", ובמקביל החל שימוש בצורות נקבה המכוונות גם לזכרים, ועוד המצאות מהמצאות שונות. המגמה שלפיה מדגישים את צורות הנקבה מובילה בהכרח להדגשת ההדרה במקום לצמצמה.

ז ואולם מלבד התביעה הפמיניסטית להנכיח את הנשים בעברית, באים אל האקדמיה בתביעה חדשה: תנו לנו פתרון לשוני למי שאינם יכולים או אינם מעוניינים להגדיר את המגדר שלהם! ומה נשיב להסן? הרי בעברית אין דרך להתחמק מציון המין (חוץ מכמה ניסוחים כמו "אפשר ל", שיכולים לפתור אולי אחוז אחד מכל ההקשרים).

ח האם אפשר לנטרל את המין הדקדוקי בעברית? או לחלופין: האם אפשר להפוך את מין הנקבה למין הסתמי בעברית? אני מסופקת. מכל מקום מה שיקרה בתחום הזה בלשוננו לא יבוא מתוך החלטה ממסדית ולא יכול לבוא מתוך החלטה כזו. השינויים — אם יהיו — יצמחו מתוך דוברי/ות השפה.

(1) שוויון מגדרי — שוויון בין גברים ובין נשים.

מעובד על פי גדיש, ר' (אוקטובר 2017). השוויון המגדרי, הלשון העברית והאקדמיה. **האקדמיה ללשון העברית**. אוחזר מ־ hebrew-academy.org.il.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon